

Sporcularda Öfke ve Saldırıcılık Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Hülya CİN^{1*} , Berk Hakan YILMAZ¹ , Arıkan EKTİRİCİ¹

¹Kastamonu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kastamonu.

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderi Tarihi (Received): 06/07/2022

Kabul Tarihi (Accepted): 18/09/2022

Online Yayın Tarihi (Published): 31/12/2022

Öz

Bu araştırmanın amacı sporcularda öfke ve saldırıcılık algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenen 373 (187 kadın, 186 erkek) sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Maxwell ve Moore (2007) tarafından geliştirilen, Gürbüz, Kural ve Özbek (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sporda Saldırıcılık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ) kullanılmıştır. Cronbach Alpha iç-tutarlılık analizi sonucunda bu değer "Öfke" alt boyutu için 0,84, "Saldırıcılık" alt boyutu için 0,78, ölçeğin geneli için ise 0,86 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet ve spor branşına yönelik olarak gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre saldırıcılık alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi ve aile aylık gelir düzeyi değişkenlerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Baba eğitim düzeyi, spor yaşı ve sporunun eğitim düzeyi değişkenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yaş değişkeni ile ölçek alt boyutları arasında gerçekleştirilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonuçlarına göre ise yaş ile öfke arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Sonuç olarak, sporcuların öfke ve saldırıcılık düzeylerinin yaş, cinsiyet, spor branşı, sporunun eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve spor yaşı değişkenlerine göre farklılaştığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sporcularda Öfke, Sporcularda Saldırıcılık, Fair-Play, Futbolcularda Saldırıcılık, Sporda Öfke ve Saldırıcılık

The Investigation of Anger and Aggression Perception of Athletes in Terms of Various Variables

Abstract

The aim of this study is to examine the perception of anger and aggression of athletes in terms of various variables. The survey method, one of the quantitative research methods, was used in the study. The participants of this research are 373 (187 female, 186 male) athletes determined by the snowball sampling method. Competitive Aggressiveness and Anger Scale (CAAS) which was developed by Maxwell and Moore (2007) and adapted into Turkish by Gürbüz et al. (2019) was used in this study as data collection tool. As a result of the Cronbach Alpha internal-consistency analysis, the values were calculated as 0.84 for the "Anger" sub-dimension, 0.78 for the "Aggression" sub-dimension, and 0.86 for the overall scale. According to the results of the independent samples t-test for gender and sports branch variables, a significant difference was found between the groups in the aggression sub-dimension ($p<0,05$). According to the results of the ANOVA test, no significant difference was found in the mother's education level and family monthly income level variables ($p>0,05$). According to the results of the ANOVA test conducted for the variables father's education level, sports age and the education level of the athlete, a significant difference was found between the groups. The Pearson Correlation Analysis indicated that there was a low level of positive and significant relationship between age and anger ($p<0,05$). As a result, it has been revealed that the anger and aggression levels of the athletes differ according to the variables of age, gender, sports branch, education level of the athlete, father education level and sports age.

Keywords: Anger in Athletes, Aggression in Athletes, Fair-Play, Aggression in Soccer Players, Anger and Aggression in Sports

* Sorumlu Yazar: Hülya Cin, E-posta: hulyacin@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Toplumun farklı kesimlerinden bireylerin bir arada olmasını sağlayan, dünyadaki en büyük sosyal ağlardan biri olarak sayılan spor, zaman içerisinde değişime uğramıştır. İnsanların sporu algılayış biçimlerinin de spor kavramı ile paralel bir değişim gösterdiği söylenebilir (Yücel, Atalay ve Gürkan, 2015). Spor kavramında meydana gelen değişim, sporcuların performanslarını doğrudan etkileyen bazı psikolojik faktörlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Singh (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sporun, bireylerin stres ve stresle ilişkili duygularını bastırmada yardımcı olabileceği ancak diğer bir yandan da bireylerin agresif ve öfke dolu davranışlar sergilemesine sebep olabileceği ortaya konmuştur. Spor branşları ve bu çerçevede yapılan etkinlikler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, spor kavramının ‘sağlık, huzur, sosyalleşmek, birlik ve beraberlik, kardeşlik’ gibi amaçlardan gün geçtikçe uzaklaştığı ve saldırganlık, öfke, şiddet gibi olumsuz davranışların arttığı görülmektedir (Yücel ve ark., 2015).

Saldırganlık ve öfke, bilimsel çalışmalar çerçevesinde sıklıkla araştırılan, en az motivasyon kavramı kadar önemli olan psikolojik kavramlardır (Omlı ve Lavoı, 2009; Robazzo ve Bortoli, 2007). Bilimsel literatür incelendiğinde bu iki kavramın farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Baron ve Richardson (1994) saldırganlığı, bireye psikolojik açıdan veya fiziksel açıdan zarar verebilecek kimi zaman fiziksel, kimi zaman sözel davranışlar şeklinde tanımlamaktadır. Archer (2009) ise bu durumu bir başkasına zarar veren eylemler olarak açıklamaktadır. Benzer şekilde Weinberg ve Gould (2015), bir başkasına fiziksel, sözel ve duygusal biçimde eziyet etme durumunu saldırganlık olarak tanımlamaktadır. Öfke ise kişi tarafından algılanan provokasyon durumuna negatif şekilde verilen tepkiler olarak tanımlanabilir (Berkout, Tinsley ve Flynn, 2019; Novaco, 2011). Öfke durumu iyi yönetilmediğinde bireyin ailesi, yakın çevresi, çalışmakta olduğu yer ve toplum için olumsuz durumlar meydana gelebilir (Özmen, Özmen, Çetinkaya ve Akil, 2016). Öfke duygusu her ne kadar olumsuz davranışlar ile bağlantılı gözükse de farklı kaynaklarda, bireyin bir sorun ile karşılaşması halinde bu sorunu ortadan kaldırması için gerekli olan bir duygu durumu olarak da sınıflandırılmaktadır (Berkout ve ark., 2019; Cassiello-Robins ve Barlow, 2016; Deffenbacher, 2011).

Sporda öfke ise müsabakalarda sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Sporcu ile rakip takımın sporcuları ile arasında geçen diyaloglar, sporcunun maç esnasından sergilemiş olduğu performans ya da seyircilerden aldığı negatif tepkiler öfke durumunu tetikleyebilir. Mowlaie, Besharat, Pourbohloul ve Azizi (2011) öfkenin kontrol altına alınamadığı durumlarda saldırganlık davranışlarının gözlenebileceğini dile getirmiştir. Terry ve Jackson (1985) sporda saldırganlık durumunu, rekabetçi hedefler ile doğrudan bir ilişkisi olmayan ve farklı türlerde zarara yol açabilecek olan, spor kuralları ile ilişkili olmayan kontrolsüz saldırganlık davranışları ile açıklamaktadır. Çavdar (2018) ise sporda saldırganlık davranışlarının küresel bir problem olduğunu ve bu tarz davranışların kazanma hırısı, sosyal statü kaygısı, sporun maddi boyutu gibi unsurlar sebebiyle ortaya çıktığını belirtmektedir. Yeter (2006: 214), bir spor müsabakasından galip gelemeyeceğini anlayan bireylerin saldırganlık içeren çeşitli olumsuz davranışlar ile durumu lehine çevirmeye çalışması durumunu sporda saldırganlık kavramı ile açıklamaktadır.

Sporda öfke duygusundan kaynaklanan saldırganlık davranışlarının spor ortamını olumsuz etkilediği söylenebilir. Saldırganlık ve öfke durumunun kontrol altına alınması, fair-play çerçevesinde gerçekleştirilmesi planlanan spor müsabakalarının sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı, sporcularda saldırganlık ve öfke algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, bilimsel açıdan incelenmesi planlanan günümüzdeki veya geçmişteki bir durumu ortaya koymayı amaçlamaktadır (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye’de aktif olarak spor yapan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını kartopu örnekleme yöntemi ile seçilen 373 (187 kadın, 186 erkek) sporcu oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme yöntemi, yuvarlandıkça büyüyen kartopuna benzetilir. Bu yöntemde görüşülen bireyler araştırmacıyı daha sonraki katılımcılara yönlendirmekte ve bu durum da örneklem hacminin büyümesini sağlamaktadır (Baştürk ve Taştepe, 2013: 146).

Veri Toplama Aracı

Demografik Bilgi Formu

Araştırmada cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim düzeyi, sporcunun eğitim durumu, aile aylık gelir düzeyi, spor branşı ve spor yaşı olmak üzere 8 farklı bağımsız değişkenin yer aldığı bilgi formu ölçek ile birlikte katılımcılara dağıtılmıştır.

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Araştırmanın bağımlı değişkenine ilişkin veri toplamak için “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ)” kullanılmıştır. Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen, Türkçe’ye uyarlaması Gürbüz, Kural ve Özbek (2019) tarafından yapılan ölçekte toplam 12 madde bulunmaktadır. Bu 12 madde, “Öfke” ve “Saldırganlık” adı verilen iki farklı alt boyut çevresinde toplanmaktadır. Ölçek 5’li likert tipindedir. Uyarlama araştırmasında Cronbach Alpha değerleri “Öfke” alt boyutu için 0,79 ve “Saldırganlık” alt boyutu için 0,79 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tüm maddelerinin iç tutarlılık değeri 0,83’tür. Gerçekleştirilen araştırmada ise Cronbach Alpha değerleri “Öfke” alt boyutuna yönelik 0,84, “Saldırganlık” alt boyutuna yönelik 0,78 şeklinde hesaplanmıştır. Ölçek geneli için iç tutarlılık değeri ise 0,86’dır.

Araştırma Etiği

Bu araştırma için Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 73 Sayı ve 12/04/2022 tarihli kararı ile araştırmamanın etik uygunluk onayı alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Google Formlar aracılığıyla katılımcılara iletilmiştir. Bu formları dolduran katılımcılar, veri toplama araçlarını araştırma kriterlerine uygun olan bireylere yönlendirmiş ve böylelikle daha fazla katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırma verileri 2022 yılının Nisan ayında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında katılımcılardan toplanan verilerin analizinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Değişkenlere ilişkin betimsel tabloların oluşturulmasında frekans ve yüzde analizlerine başvurulmuştur. Normal dağılım durumunu kontrol etmek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Verilerin her bir bağımsız değişken için normal dağılım gösterdiğine karar verilmiştir. Cinsiyet ve spor branşı değişkenleri için bağımsız örneklem t-testi; eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve spor yaşı değişkenleri için tek yönlü ANOVA; yaş ile sporda saldırganlık ve öfke ölçeği arasındaki ilişki, Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi ile test edilmiştir. Tek yönlü ANOVA'yı takiben gruplar arasında anlamlı farklılık saptandığı durumlarda post-hoc testlerinden LSD kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik değerlerini kontrol etmek için ise Cronbach Alpha testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma değişkenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen frekans-yüzde analizleri, t-testi, ANOVA ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Demografik değişkenlere yönelik frekans-yüzde analizi sonuçları

Demografik Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	187	50,1
	Erkek	186	49,9
	Toplam	373	100
Spor Branşı	Futbol	253	67,8
	Diğer Spor Branşları	120	32,2
	Toplam	373	100
Sporcunun Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu	20	5,4
	Ortaokul Mezunu	66	17,7
	Lise Mezunu	189	50,7
	Üniversite Mezunu	98	26,3
	Toplam	373	100
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu	124	33,2

Tablo 1 (devamı). Demografik değişkenlere yönelik frekans-yüzde analizi sonuçları

Demografik Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)	
	Ortaokul Mezunu	79	21,2
	Lise Mezunu	114	30,6
	Üniversite Mezunu	56	15
	Toplam	373	100
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu	81	21,7
	Ortaokul Mezunu	81	21,7
	Lise Mezunu	119	31,9
	Üniversite Mezunu	92	24,7
	Toplam	373	100
Aile Aylık Gelir	2324TL ve altı	43	11,5
	2325TL – 3325 TL	96	25,7
	3326TL – 4325TL	57	15,3
	4326TL – 5326TL	26	15
	5327TL	121	32,4
	Toplam	373	100
Spor Yaşı	1 yıl ve daha az	40	10,7
	2 yıl	30	8
	3 yıl	31	8,3
	4 yıl	38	10,2
	5 yıl	35	9,4
	6 yıl ve daha fazla	199	53,4
	Toplam	373	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcı grubunun 187 kadın ve 186 erkekten oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 19,79 (S= 4,83) olarak hesaplanmıştır. Katılımcılardan 253 tanesi futbolcu iken 120 tanesi voleybol, basketbol, boks, güreş, hentbol gibi farklı spor branşları ile uğraşmaktadır. Futbolcu katılımcı sayısının çok fazla olmasından dolayı futbol ve diğer spor branşları olarak bir grupta yapılmıştır. Sporcuların eğitim düzeyine göre yapılan analiz sonucunda ilkökul mezunu 20, ortaokul mezunu 66, lise mezunu 189, üniversite mezunu 98 katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyine göre yapılan analiz sonucunda en kalabalık grubun ilkökul mezunları olduğu, baba eğitim durumuna yönelik gerçekleştirilen analiz sonucunda ise en kalabalık grubun lise mezunları olduğu görülmektedir. Aile aylık gelirine göre yapılan analiz sonucunda aile aylık gelir düzeyi 5327TL ve üzeri olan katılımcı sayısının diğer grupların katılımcı sayılarına göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Spor yaşına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda ise spor yaşı 6 yıl veya daha fazla olan katılımcılardan oluşan grubun en kalabalık grup olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Eğitim Düzeyi	Öfke	Gruplar arası	290,224	3	96,741	3,818	,010*
		Grup içi	9349,020	369	25,336		
	Saldırganlık	Gruplar arası	29,899	3	9,966	,488	,691
		Grup içi	7534,648	369	20,419		
Spor Yaşı	Öfke	Gruplar arası	686,823	5	137,365	5,631	,000*
		Grup içi	8952,421	367	24,394		

Tablo 2 (devamı). Tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

			Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Baba Eğitim Düzeyi	Saldırganlık	Gruplar arası	371,554	5	74,311	3,791	,002*
		Grup içi	7192,993	367	19,599		
	Öfke	Gruplar arası	216,716	3	72,239	2,829	,038*
		Grup içi	9422,528	369	25,535		
Anne Eğitim Düzeyi	Saldırganlık	Gruplar arası	166,610	3	55,537	2,770	,042*
		Grup içi	7397,936	369	20,049		
	Öfke	Gruplar arası	99,656	3	33,219	1,285	,279
		Grup içi	9539,588	369	25,853		
Aile Aylık Gelir	Saldırganlık	Gruplar arası	9,038	3	3,01	,147	,931
		Grup içi	7555,508	369	20,476		
	Öfke	Gruplar arası	51,761	4	12,940	,497	,738
		Grup içi	9587,483	368	26,053		
Saldırganlık	Gruplar arası	67,348	4	16,837	,826	,509	
	Grup içi	7497,199	368	20,373			

*p<0,05 anlamlılık düzeyi

Tablo 2 incelendiğinde, gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre eğitim düzeyi, spor yaşı ve baba eğitim düzeyi değişkenlerinde katılımcı grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konmuştur ($p<0,05$). Eğitim düzeyi değişkenine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonuçları incelendiğinde öfke alt boyutunda bir anlamlı farklılık saptanmıştır ($F=3,818$, $p<0,05$). ANOVA sonrasında gerçekleştirilen LSD testi sonuçlarına göre eğitim durumu lise olan grubun öfke düzeylerinin eğitim durumu ilkökul ve ortaokul olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Spor yaşı değişkenine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda öfke ($F=5,631$, $p<0,05$) ve saldırganlık ($F=3,791$, $p<0,05$) alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Öfke alt boyutuna ilişkin post-hoc testi sonuçlarına göre spor yaşı 6 yıl ve daha fazla olan sporculardan oluşan grubun, spor yaşı 1 yıl ve daha az sporculardan oluşan gruptan ve spor yaşı 2 yıl olan sporculardan oluşan gruptan daha yüksek öfke düzeylerine sahip olduğu belirlenmiştir. Saldırganlık alt boyutunda ise spor yaşı 1 yıl ve daha fazla olan grubun öfke düzeylerinin spor yaşı 4 yıl, 5 yıl ve 6 yıl olan gruplara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde öfke ($F=2,829$, $p<0,05$) ve saldırganlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($F=2,770$, $p<0,05$). Öfke alt boyutuna yönelik gerçekleştirilen post-hoc testi sonuçlarına göre baba eğitim düzeyi ortaokul olan grubun öfke düzeylerinin baba eğitim düzeyi lise ve üniversite olan gruplardan daha fazla olduğu saptanmıştır. Saldırganlık alt boyutuna yönelik gerçekleştirilen analiz sonucuna göre ise baba eğitim düzeyi lise olan grubun saldırganlık düzeylerinin baba eğitim düzeyi ortaokul ve ilkökul olan gruplara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim

düzeyi ve aile aylık gelir değişkenlerine ilişkin ANOVA sonuçları incelendiğinde katılımcı grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı ortaya konmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 3. Cinsiyet ve spor branşına yönelik t-testi sonuçları

Alt Boyut	Değişken	Gruplar	N	Ort.	S	sd	t	p
Saldırganlık	Cinsiyet	Kadın	187	11,13	4,377	371	-3,653	,000*
		Erkek	186	12,81	4,496			
Öfke	Cinsiyet	Kadın	187	17,14	5,136	371	-1,390	,165
		Erkek	186	17,87	5,031			
Saldırganlık	Spor Branşları	Futbol	253	12,44	4,406	371	3,002	,003*
		Diğer Branşlar	120	10,96	4,577			
Öfke	Spor Branşları	Futbol	253	17,69	5,266	371	1,034	,302
		Diğer Branşlar	120	17,11	4,695			

* $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyete yönelik olarak yapılan t-testi sonuçları, saldırganlık alt boyutunda kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğunu göstermektedir ($t = -3,623$, $p < 0,05$). Kadın saldırganlık skor ortalamalarının erkeklere kıyasla düşük olduğu tespit edilmiştir. Öfke alt boyutunda ise kadın ve erkek grupları arasında istatistiksel açıdan bir farka rastlanmamıştır ($p > 0,05$). Spor branşlarına yönelik olarak gerçekleştirilen t-testi sonuçları incelendiğinde ise öfke alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmezken ($p > 0,05$) branşı futbol olan katılımcılardan oluşan grup ile diğer spor branşları ile uğraşan katılımcılardan oluşan grubun saldırganlık skorlarının istatistiksel olarak farklılık gösterdiği ortaya konmuştur ($t = 3,002$, $p < 0,05$). Branşı futbol olmayan katılımcıların saldırganlık düzeylerinin branşı futbol olan katılımcılardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Yaş ile ölçeğin alt boyutlarına yönelik korelasyon analizi sonuçları

Değişken	N	r	p
Yaş - Saldırganlık	373	-,051	,327
Yaş - Öfke	373	,145	,005*
Yaş - Ölçek Genel	373	,061	,242

* $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi

Tablo 4 incelendiğinde, yaş değişkeni ile ölçek alt boyutları ve ölçek genel toplam skorları arasında gerçekleştirilen Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonuçlarına göre yaş ile saldırganlık alt boyutu ve yaş ile ölçek genel toplam skorları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$). Yaş değişkeni ile öfke alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = ,145$, $p < 0,05$). Cohen'in (1988) sınıflamasına göre bu ilişkinin zayıf düzeyde olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Sporcunun eğitim düzeyi cinsiyet, baba eğitim düzeyi, spor yaşı ve spor branşı değişkenlerine göre katılımcı grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Anne eğitim düzeyi ve aile aylık gelir değişkenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda ise gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Yaş ile ölçek alt boyutları arasında gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda ise yaş değişkeni ve öfke alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Sporcuların eğitim düzeylerine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda öfke düzeylerinin, eğitim durumu lise olan sporcularda, eğitim durumu ilkokul ve ortaokul olan sporculara kıyasla daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Eroğlu (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinin öfke düzeylerinin üniversite öğrencilerine göre yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu çalışmanın sonuçları ile zıtlık göstermektedir. Aynı eğitim kademesinin farklı düzeylerindeki bireylere yönelik olarak yapılan bazı araştırmalarda ise eğitim düzeyine göre öfke düzeylerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Karataş, 2008; Rice ve Howell, 2006; McKinnie, 2006). Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Saldırganlık alt boyutuna yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda ise eğitim düzeyine göre saldırganlık algısının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ersoy (2001) ile Edmondson ve Bullock (1998) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda eğitim düzeyine göre saldırganlıkta anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile zıtlık göstermektedir. Ağlamaz (2006) ile Bolat-Karataş (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ise farklı sınıf düzeylerindeki bireylerin saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Farklı eğitim düzeylerinden mezun olan katılımcılardan oluşan grupların yaş ortalamaları incelendiğinde lise mezunlarının yaş ortalamasının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça saldırganlık ve öfke düzeylerinde artış gözlenmesi durumu, katılımcıların eğitim düzeylerine göre oluşturdukları grupların yaş ortalamaları ile açıklanabilir.

Spor yaşına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda spor yaşı arttıkça öfke ve saldırganlık düzeylerinin de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Karakuzulu (2018) ile Güvendi ve Keskin (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda spor yaşına göre öfke ve saldırganlık düzeylerinde istatistiksel açıdan farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ancak, Demir (2020) ile Güvendi ve Pehlivan (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda sporcularda öfke ve saldırganlık skorlarının spor yaşına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, araştırma sonuçları ile zıtlık göstermektedir. Spor yaşı arttıkça öfke ve saldırganlık düzeylerinin artması durumu, tecrübeli sporcuların katıldıkları müsabakalarda antrenör, aile, seyirci, medya baskısından ve bireysel hırslarından dolayı öfke ve saldırganlık düzeylerinin artması ile açıklanabilir. Bunlara ek olarak, sporun günümüzdeki ekonomik boyutunun da öfke ve saldırganlık davranışlarındaki artışa neden olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre öfke ve saldırganlıkta anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Babaların eğitim düzeyi arttıkça sporcuların öfke ve saldırganlık düzeyleri düşmektedir. Kahveci, Karagün ve Kahveci (2020) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmalarında baba eğitimi düzeyi düştükçe saldırganlığın da yükseldiği, eğitim düzeyi arttıkça saldırganlığın azaldığı ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Fakat Kaya, İkiz ve Asıcı (2019) yaptıkları bir araştırmaya göre baba eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin öfke duygularının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç Kaya ve ark.'na (2019) göre ergenlerin babalarını kendilerinden daha başarılı görme ihtimalinin olduğunu ve bu durum ergenlerin babalarının seviyesini yakalayamama kaygısını ortaya çıkarabileceğini böylece de öfke duygusunun ortaya çıkabileceği tahmin edilmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, bu araştırmanın bulguları ile zıtlık göstermektedir. Baba eğitim düzeyi arttıkça saldırganlık ve öfke düzeylerindeki düşüş, Türk Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları doğrultusunda verilen değerler eğitiminin bir sonucu olarak açıklanabilir.

Katılımcıların anne eğitim düzeylerine göre yapılan analizler sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar Kahveci ve ark. (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Sporcuların aile aylık gelir düzeylerine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda öfke ve saldırganlık alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gerçekleştirilen literatür taramasında öfke alt boyutunda (Baykan, 2018) ve saldırganlık alt boyutunda (Ağlamaz, 2006; Doğan, 2016) aile gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilen araştırmalar olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaların sonuçları ile zıtlık göstermektedir. Bayram (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise saldırganlık düzeylerinin aile gelir düzeyine göre farklılaşmadığı belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bahsi geçen araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Öfke ve saldırganlık düzeylerinde aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık olmaması durumu, ailenin gelir düzeyinin bu davranışları açıklamada yetersiz kaldığı ve diğer değişkenleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği şeklinde açıklanabilir.

Cinsiyet değişkenine göre saldırganlık alt boyutunda erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuçlar erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan olduğunu ortaya koymaktadır. Coulomb-Cabagno ve Rasle (2006) yaptıkları bir çalışmada 180 maç izleyerek sporcuların saldırgan davranışlarını incelemişler ve sonuç olarak erkek sporcuların kadın sporculardan daha saldırgan davranışlar sergilediklerini tespit etmişlerdir. Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmada kadın öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin erkeklere göre daha düşük olduğunu saptanmıştır. Muhammad (2019) kadın ve erkek sporcuların saldırganlık düzeylerini cinsiyet değişkenine göre incelemiş ve sonuç olarak erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğunu ortaya koymuştur. Ullah ve Iftikhar (2021) genç ve yetişkin sporcuların saldırganlık düzeylerini incelemişler ve erkek sporcular kadınlardan daha saldırgan olduğunu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerde saldırgan davranışların ortaya çıkmasında bir etken olarak kabul edilebilir. Toplumsal cinsiyet rollerine göre erkeklerin en önemli rolü ailenin geçimini sağlamak, kadınların ise en önemli görevi aile yaşamı ve annelik

rolü olarak kabul edilmektedir (Günay ve Bener, 2011). Bu toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı kadınlar daha sakin ve sabırlı olması gerekirken, erkekler ise daha güçlü ve saldırgan olarak algılanmaktadır.

Spor branşına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Branşı futbol olan katılımcıların saldırganlık algısı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Pelegrín-Muñoz, Serpa ve Rosado (2013) ile Sofia ve Cruz (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da saldırganlığın spor branşlarına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Literatürde, saldırganlığın spor branşına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan bazı çalışmalar da yer almaktadır (Bazli, Sukor ve Mahfar ve Bakar, 2021; Certel ve Bahadır, 2012; Keeler, 2007). Araştırma bulguları, bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermemektedir. Branşı futbol olan katılımcıların saldırganlık düzeylerinin yüksek olması durumu, futbolun günümüzdeki ekonomik boyutu ile ilişkili olarak sporcuların kazanmaya yönelik artan hırsları, federasyonlar ve sporcuların yakın çevresinin başarı beklentileri ile açıklanabilir.

Yaş değişkenine göre öfke alt boyutunda anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşı arttıkça öfke düzeyleri de artmaktadır. Kaya ve ark. (2012) tarafından yapılan çalışmada yaştaki artış ile öfke skorları arasındaki negatif ilişki ortaya konmuştur. Özyürek (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada 18-19 yaşındaki bireylerin oluşturduğu katılımcı grubunun öfke ve saldırganlık skorlarının 20 yaş ve üzeri katılımcıların skorlarına göre istatistiksel açıdan farklılaştığı ve daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Elkin ve Karadağlı (2016) katılımcıların yaşı ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamadığını öne sürmektedir. Demir, Sezan, Demirel, Yalçın ve Altın (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise öfke skorlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı belirtilmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, bu araştırmalardan elde edilen bulgular ile zıtlık göstermektedir.

Araştırma bulguları genel anlamda incelendiğinde, erkek sporcuların kadın sporculardan daha saldırgan oldukları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, branşı futbol olan katılımcıların diğer spor branşları ile ilgilenen sporculardan daha saldırgan olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyine göre yapılan inceleme sonucunda baba eğitim düzeyinin ve sporcunun eğitim düzeyinin öfke ve saldırganlık düzeylerinde belirleyici birer faktör olduğu saptanmıştır. Ancak anne eğitim düzeyinin ve aile aylık gelir düzeyinin sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerini farklılaştırmadığı söylenebilir. Spor yaşına yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucuna göre spor yaşının artmasıyla birlikte sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinin yükseldiği tespit edilmiştir. Yaş değişkenine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonucuna göre ise sporcuların yaşı arttıkça öfke düzeylerinin arttığı ancak saldırganlık düzeylerinde bu durum ile bağlantılı bir artış olmadığı saptanmıştır. Farklı coğrafik bölgelerde ve farklı spor branşlarından katılımcılar ile birlikte gerçekleştirilecek olan sporda öfke ve saldırganlık içerikli çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, antrenörlerin de fair-play kavramını sporcularına aşılayarak sporcularda öfke

ve saldırganlık düzeylerinin azaltılması daha sağlıklı bir spor ortamının oluşturulmasında etkili olacaktır.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırma Dizaynı-HC tarafından gerçekleştirilmiştir. Verilerin Toplanması- HC-BHY tarafından gerçekleştirilmiştir. İstatistik analiz – HC, BHY, AE tarafından gerçekleştirilmiştir. Makalenin hazırlanması- HC, BHY, AE tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Tarih: 12.04.2022

Sayı No: 7

KAYNAKLAR

- Ağlamaz, T. (2006). *Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.
- Archer, J. (2009). Does sexual selection explain human sex differences in aggression? *Behavioral and brain sciences*, 32(3-4), 249-266. <https://doi.org/10.1017/S0140525X09990951>.
- Baron, R. A., & Richardson, D. R. (1994). *Human aggression*. New York: Plenum Press.
- Baykan, E. (2018). *Y ve Z nesil taekwondocuların sürekli öfke düzeylerinin saptanması ve ilişkili faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yozgat.
- Baştürk, S., & Taştepe, M. (2013). Evren ve örneklem. İçinde S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (ss. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bayram Y., (2012). *Spor yapan ve yapmayan 14-18 yaş grubu öğrencilerin saldırganlık tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.
- Bazlı, N. N., Sukor, M. S. M., & Mahfar, M. (2021). The aggressive behaviour in sports among athletes an a public university. *Sains Humanika*, 13(2-2), 17-23.
- Berkout, O. V., Tinsley, D. & Flynn, M. K. (2019). A review of anger, hostility, and aggression from an ACT perspective. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 11, 34-43. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2018.12.001>.
- Bolat-Karataş, Z. (2002). *Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Cassielo-Robbins, C., & Barlow, D. H. (2016). Anger: The unrecognized emotion in emotional disorders. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 23(1), 66-85.
- Certel, Z., & Bahadır, Z. (2012). Takım sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 157-164.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis (2. baskı)*. Hillsdale NJ: Erlbaum.
- Coulomb-Cabagno, G., & Rasclé, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level, and sport type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(8), 1980-2000. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9029.2006.00090.x>.
- Çavdar, S. (2018). *Lise öğrencilerinin öfke kontrolleri, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Trabzon.
- Deffenbacher, J. L. (2011). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(2), 212-221. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2009.12.004>.
- Demir, H., Sezan, T., Demirel, H., Yalçın, Y. G., & Altın, M. (2017). *Sporcuların öfke ifade tarzları*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(19), 408-414. <https://doi.org/10.20875/makusobed.295361>.
- Doğan, V. (2016). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerilerinin tespiti*. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Edmondson, H. & Bullock, L. (1998). Youth with aggressive and violent behaviors: pieces of a puzzle. *Preventing School Failure*, 42(3), 135-141. <https://doi.org/10.1080/10459889809603181>.
- Elkin, N., & Karadağlı, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 21(1), 64-71.
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: Lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 205-221.
- Ersoy, Ş. (2001). *Çocuk yuvasında kalanlarla ailesiyle yaşayan dokuz-onbir yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

- Gümüşdağ, H., & Aydoğan, M. (2021). *Examination of aggression profiles of athletes and sedanter individuals. Journal of Psychopathology*, 27, 156-162. <https://doi.org/10.36148/2284-0249-432>.
- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153), 157-171.
- Gürbüz, B., Kural, S., & Özbek, O. (2019). Sporda saldırganlık ve öfke ölçęi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 206-217. <https://doi.org/10.33468/sbsebd.94>.
- Güvendi, B., & Keskin, B. (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 134-145.
- Güvendi, B., & Pehlivan, M. Y. (2020). Dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 168-176.
- İrmak, F. (2021). *Üniversiteli gençlerde öfke ve saldırganlık davranışının borderline kişilik yapılandırılmasıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisanüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Kahveci, İ., Karagün, E., & Kahveci, M. S. (2020). Kocaeli ilinde çalışan lisanslı taekwondocuların saldırganlık ve mutluluk düzeylerinin belirlenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16, 3456-3473. <https://doi.org/10.26466/opus.728250>.
- Karakuzulu, E. (2018). *Savunma ve dövüş sporları yapan sporcular ile diğer bireysel sporları yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Kaya, N., Kaya, H., Atar, N. Y., Turan, N., Eskimez, Z., Pallos, A., & Aktas, A. (2012). Characteristics of anger and loneliness in nursing and midwifery students. *Journal of Education and Research in Nursing*, 9(2), 18-27.
- Kaya, Z., İkiz, F. E., & Asıcı, E. (2019). Ergenlerin saldırganlık düzeyinin değer yönelimleri, cinsiyet ve anne babanın eğitim düzeyi açısından yordanması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 75-84. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2306>.
- Keeler, L. A. (2007). The differences in sport aggression, life aggression, and life assertion among adult male and female collision, contact, and non-contact sport athletes. *Journal of Sport Behavior*, 30(1), 57-76.
- Kırkibir, F. (2020). *Futbolcuların sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Manisa.
- Maxwell, J. P., & Moores, E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(2), 179-193. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.03.002>.
- McKinnie, B.D. (2006). An investigation of anger styles in adolescent students. *Negro Educational Review*, 57(1-2), 35-47.
- Mowlaie, M., Besharat, M. A., Pourbohloul, S., & Azizi, L. (2011). The mediation effects of self- confidence and sport self-efficacy on the relationship between dimensions of anger and anger control with sport performance. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 30, 138-142. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.027>
- Muhammad, H. (2019). Gender differences and aggression: a comparative study of college and university sport players. *Putaj Humanities & Social Sciences*, 26(2), 1-16.
- Novaco, R. W. (2011). Anger dysregulation: Driver of violent offending. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 22(5), 650-668.
- Omlı, J., & LaVoi, N. M. (2009). Background anger in youth sport: A perfect storm? *Journal of Sport Behavior*, 32(2), 242-260.
- Özmen, D., Özmen, E., Çetinkaya, A., & Akil, I. Ö. (2016). Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 65-73. <https://doi.org/10.5455/apd.176085>.
- Özyürek, A. (2019). Yetişkin bakış açısından toplumsal değerleri tekileyen faktörler. I. Uluslararası İktisat, İşletme ve Sosyal Bilimler Kongresi bildiriler kitabı içinde (ss. 19-26). Karabük: Karabük Üniversitesi.

- Pelegrín-Muñoz, A., Serpa, S., & Rosado, A. (2013). Conductas agresivas y antideportivas en deporte de competición: Análisis de variables personales y ambientales relacionadas. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, 29(3), 701-713. <https://doi.org/10.6018/analesps.29.3.175841>.
- Rice, M., & Howell, C. (2006). Differences in trait anger among children with varying levels of anger expression patterns. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 19(2), 51-61. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2006.00047.x>.
- Robazzo, C., & Bortoli, L. (2007). Perceived impact of anger and anxiety on sporting performance in rugby players. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(6), 875-896. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.07.005>.
- Singh, P. (2018). Aggression and will to win between university level male volleyball and American football players. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 3(1), 349-351.
- Sofia, R., & Cruz, J. F. A. (2017). Unveiling anger and aggression in sports: The effects of type of sport, competitive category and success level. *Revista de psicología del deporte*, 26(2), 21-28.
- Terry, P. C., & Jackson, J. J. (1985). The determinants and control of violence in sport. *Quest*, 37(1), 27-37.
- Ullah, H., & Iftikhar, S. (2021). Gender differences and aggression: a comparative study of young and adult athletes. *Journal of Social Research Development*, 2(1), 49-53. <https://doi.org/10.53664/JSRD/02-01-2021-05-49-53>
- Weinberg, R. & Gould, D. (2015). *Foundations of sport and exercise psychology (5. Baskı)*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Yazıcı, Ö. F. (2021). *Sporcu karakterinin sportmenlik davranışları rekabetçi agresiflik ve öfke ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Samsun.
- Yeter, A. A. (2006). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Marpa Kültür Yayınları
- Yılmaz, S. (2013). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yücel, A. S., Atalay, A., & Gürkan, A. (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 68-90.

